

**«ΘΑΛΑΣΣΑ – ΠΗΓΗ ΖΩΗΣ»
ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΕΝΟΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
ΣΕ ΠΑΙΔΙΑ ΜΕ ΑΥΤΙΣΜΟ.**

ΒΑΛΑΤΑ Χ.

1^ο Ειδικό Δημοτικό Σχολείο Παμμακαρίστου, Δ/ση Α/θμιας Εκπ/σης Ανατολικής Αττικής
e-mail: dganiatsos@vglaw.gr

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Σκοπός του προγράμματος ήταν η ευαισθητοποίηση και η συμμετοχή των παιδιών με αυτισμό στα κρίσιμα προβλήματα του περιβάλλοντος μέσα από την ενασχόλησή τους με τη θάλασσα. Το πρόγραμμα ήταν μια θαυμάσια ευκαιρία για εξοικείωση με το φυσικό περιβάλλον και πρόσφερε ένα μαθησιακό περιβάλλον που βοήθησε στη εκμάθηση νέων γνωστικών αντικειμένων, στη διεύρυνση του πνεύματος, στη ανάπτυξη της κριτικής ικανότητας και της αυτοπεποίθησης των μαθητών με αυτισμό μέσα από τη λύση προβλημάτων έξω από το σχολικό περιβάλλον. Μέσα από ομαδικές και ατομικές δραστηριότητες για τη προστασία των ακτών, των φυτών και ζώων της θάλασσας αναπτύχθηκε η υπευθυνότητα των μαθητών. Η μετακίνηση στο προς μελέτη πεδίο ήταν μια καλή μέθοδος για την ενημέρωση των παιδιών για τη θάλασσα και ένα μέσο συμμετοχής τους στη ζωή της κοινότητας.

VALATA CH.

e-mail: dganiatsos@vglaw.gr

ABSTRACT

The aim of this program was to familiarize and involve children with special needs (autism) with environmental issues. The program was an excellent opportunity for children with autism to gain a different learning environment, get closer to the environment, and learn new things about the sea. The critical thinking and problem-solving techniques of the children were developed, new ways of interaction were formed and the children's self-esteem was reinforced. The children were provided with equal opportunities as children in mainstream schools to participated in the community life as responsible citizens.

Λέξεις-κλειδιά: ευαισθητοποίηση, περιβάλλον, αυτισμός, φυτά και ζώα θάλασσας, προστασία ακτών, συμμετοχή, κοινότητα, υπευθυνότητα, αυτοπεποίθηση, διεύρυνση πνεύματος

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στο 1^ο Ειδικό δημοτικό Σχολείο Παμμακαρίστου προσπαθήσαμε να δώσουμε στους μαθητές μας νέους δρόμους δράσης και στα πλαίσια των ίσων ευκαιριών να δημιουργήσουμε πιο ευαισθητοποιημένους πολίτες στη προστασία του περιβάλλοντος. Εφαρμόσαμε μαζί με τους μαθητές μας ένα πρόγραμμα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης που χρηματοδοτήθηκε από το Πανεπιστήμιο Αιγαίου στα πλαίσια του ΕΠΕΑΕΚ ΙΙ. Ο τίτλος του προγράμματος ήταν «Θάλασσα-Πηγή Ζωής».

Στο πρόγραμμα συμμετείχαν 3 δασκάλες, μια γυμνάστρια και 22 μαθητές.

Οι δυσκολίες που χαρακτηρίζουν τα άτομα με αυτισμό

Οι δυσκολίες που χαρακτηρίζουν τα άτομα με αυτισμό είναι: 1) η αδυναμία διατήρησης ενδιαφέροντος, 2) τα προβλήματα λόγω ελλειμματικής ακουστικής επεξεργασίας, 3) η αδυναμία στην ικανότητα πρόβλεψης, 4) η αδυναμία στην ικανότητα επίλυσης προβλημάτων, 5) η αδυναμία στη κεντρική συνοχή και αδυναμία στη επεξεργασία πληροφοριών και 6) η αδυναμία στη διαδοχική απομνημόνευση των ενεργειών.

Στον αυτισμό έχουμε έμμονη στην ομοιότητα, αντίσταση στην αλλαγή.

Τεχνικές αντιμετώπισης των δυσκολιών

1) Η οργάνωση και ανάλυση της δραστηριότητας βήμα – βήμα (θα τους οδηγήσει σε μεγαλύτερη ευελιξία και καλύτερη οργάνωση της σκέψης τους), 2) η χρήση οπτικών οδηγιών (καλύτερη εστίαση της προσοχής και μείωση της σύγχυσης), 3) η γνώση από τους μαθητές τι τους ζητείται να κάνουν, 4) η βιντεοσκόπηση ή η φωτογράφιση των μαθητών όταν εμπλέκονται στις δραστηριότητες που τους υπενθυμίζει την προσωπική συμμετοχή τους σε αυτήν, 5) η ολοκλήρωση της δραστηριότητας σε μια φορά και ο μαθητής να συμμετέχει σε αυτήν ανάλογα με τις δυνατότητες του.

Γιατί εφαρμόσαμε πρόγραμμα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης σε παιδιά με αυτισμό

Στον αυτισμό, η εκπαίδευση στηρίζεται σε τρόπους δομημένους οπτικά λόγω των ιδιομορφιών στη γνωστική λειτουργία των παιδιών και τα παιδιά μαθαίνουν καλύτερα «κάνοντας» και χρησιμοποιώντας όσες περισσότερες αισθήσεις. Αυτό που χαρακτηρίζει καλύτερα τη Περιβαλλοντική Εκπαίδευση είναι το «μαθαίνω πράττοντας» αντί του μαθαίνω «ακούοντας». Στον αυτισμό ότι μαθαίνουμε στο παιδί, το συνδέουμε με ενέργειες και πράξεις. Το ίδιο προϋποθέτει και η εφαρμογή προγραμμάτων περιβαλλοντικής εκπαίδευσης. Η ενεργός συμμετοχή αυξάνει την αποτελεσματικότητα της μάθησης. Μέσα από το παιχνίδι και τις πρακτικές ασκήσεις γίνεται εμπέδωση της γνώσης ενώ η ποικιλία των τρόπων της επανάληψης κρατούν το ενδιαφέρον τεταμένο.

2. ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΕΠΙΛΟΓΗΣ ΤΟΥ ΘΕΜΑΤΟΣ

1. Η ενασχόληση με τη θάλασσα θα προσφέρει ένα μαθησιακό περιβάλλον που θα βοηθήσει στη εκμάθηση νέων γνωστικών αντικειμένων, στη διεύρυνση του πνεύματος, στη ανάπτυξη της κριτικής ικανότητας και της αυτοπεποίθησης των μαθητών με αυτισμό μέσα από τη λύση προβλημάτων έξω από το σχολικό περιβάλλον.

2. Παρέχεται η δυνατότητα για επιτόπια έρευνα, ενώ οι τοπικές πηγές είναι διαθέσιμες και εύκολα προσβάσιμες.

3. Η σύνδεση του προγράμματος με θεματικές ενότητες του αναλυτικού προγράμματος. Το πρόγραμμα κρίνεται κατάλληλο για το γνωστικό υπόβαθρο των μαθητών του Ειδικού Σχολείου και για την ηλικία τους.

3. ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ

1. Ανάπτυξη υπευθυνότητας και μετουσίωση του προβληματισμού σε πράξη στους μαθητές του ειδικού σχολείου.

2. Ευαισθητοποίηση των παιδιών με ειδικές ανάγκες στα κρίσιμα προβλήματα του περιβάλλοντος μέσα από την ενασχόλησή τους με τη θάλασσα.

3. Απόκτηση νέας στάσης ζωής μέσα από τη γνώση της αξίας που έχει η θάλασσα για τον άνθρωπο.
4. Ανάπτυξη υπευθυνότητας μέσα από ομαδικές και ατομικές δραστηριότητες για τη προστασία των ακτών, των φυτών και ζώων της θάλασσας.
5. Εξοικείωση με το φυσικό περιβάλλον και ανάδειξη της ανάγκης προστασίας των ενδημικών ειδών της θάλασσας.
6. Συμμετοχή των παιδιών με ειδικές ανάγκες στη γενικότερη προσπάθεια για την προστασία του περιβάλλοντος στα πλαίσια ισοτιμίας με μαθητές κανονικών σχολείων και ισχυροποίηση της αλληλεπίδρασης σχολείου και κοινότητας.
7. Αφύπνιση της οικολογικής ηθικής που ξεκινάει από το φρόνημα κάθε ανθρώπου να υιοθετήσει πειθαρχία και φροντίδα ώστε να επιτευχθεί σταδιακά μια γνήσια ποιότητα ζωής.
8. Αναγνώριση της ανάγκης για φροντίδα της φύσης αυτής καθ' εαυτής και όχι ως μέσο ικανοποίησης των ανθρωπίνων αναγκών.
9. Αξιοποίηση δεξιοτήτων σε προ – επαγγελματικές δραστηριότητες που θα προετοιμάσουν τους μαθητές για την μελλοντική αυτόνομη διαβίωσή τους.
10. Συνειδητοποίηση ότι κάθε άνθρωπος αποτελεί τμήμα μιας κοινότητας που συνδέει την ανθρωπότητα με την υπόλοιπη φύση.

4. ΕΙΔΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ

I. Γνώσεις (γνωστικοί)

1. Κατανόηση από τους μαθητές του ρόλου και της θέσης της θάλασσας και των ειδών που ζουν σε αυτήν στο περιβάλλον.
2. Παροχή στους μαθητές των απαραίτητων γνώσεων για τη φροντίδα των ακτών.
3. Κατανόηση της πολυπλοκότητας του θαλάσσιου οικοσυστήματος

II. Αξίες – στάσεις (συναισθηματικοί)

- Να εμφυσήσει στους μαθητές:
 1. την αξία της ομαδικής και ατομικής εργασίας στη φροντίδα της θάλασσας και των ακτών.
 2. την αύξηση της αυτοπεποίθησης μέσα από τη φροντίδα της θάλασσας και κατ' επέκταση του περιβάλλοντος.
 3. την ανάπτυξη της φαντασίας
 4. ότι η ανθρώπινη ανάπτυξη δεν θα πρέπει να αποτελεί απειλή για την ακεραιότητα της φύσης.
 5. το σεβασμό προς κάθε μορφή ζωής ανεξάρτητα από την αξία της για τον άνθρωπο.
 6. την υιοθέτηση καθημερινής ρουτίνας και φροντίδας που απαιτεί ένας ζωντανός οργανισμός
- Να δώσει τη δυνατότητα στους μαθητές να αποκτήσουν ικανότητες και δεξιότητες:
 1. στη προστασία και να καθαρισμό των ακτών.
 2. στη χρήση των απαραίτητων εργαλείων και εξοπλισμού για τον καθαρισμό των ακτών.
 3. στη γνωριμία τους με ζώα της θάλασσας, πως ζουν και πως τρέφονται και πως τα φροντίζουμε όταν αρρωσταίνουν.
 4. Στη δημιουργία εργασιών με θέμα τη θάλασσα

5. ΜΕΘΟΔΟΙ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ

1. Η όλη ανάπτυξη του προγράμματος έγινε μαθητοκεντρικά, ώστε οι μαθητές να νοιώθουν πρωταγωνιστές στις διαδικασίες και όχι απλά εκτελεστικά όργανα του δασκάλου, η οποία διατηρεί ένα διακριτικά συντονιστικό ρόλο.
2. Σε πολλές δραστηριότητες χρησιμοποιήθηκε το μοντέλο του δομιτισμού, στηριζόμενοι πάνω στις προηγούμενες γνώσεις των μαθητών, επεκτείνοντας και εμβαθύνοντας αυτές με πειράματα, παρατηρήσεις και υποθέσεις.
3. Έγιναν θεατρικά παιχνίδια και παιχνίδια ρόλων στην ακτή για ανάπτυξη της φαντασίας.
4. Πραγματοποιήθηκαν εργασίες πεδίου με παρατηρήσεις, έρευνες.
5. Χρησιμοποιήθηκε το διεπιστημονικό μοντέλο εξέτασης του θέματος με κατάλληλες παιδαγωγικές δραστηριότητες, προσαρμοσμένες στην ηλικία και τις ειδικές ανάγκες των μαθητών

6. Χρησιμοποιήθηκε η Ομαδοσυνεργατική μέθοδος. Οι μαθητές χωρίστηκαν σε μικρές ομάδες εργασίας με διαφορετικό αντικείμενο εργασίας ή έρευνας κάθε ομάδα. Μέσα από την ισότιμη επικοινωνία και την κοινή δράση εξασφαλίστηκε η αλληλεπίδραση των μαθητών.

6. ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

1. Παιδαγωγικά παιχνίδια μέσα στην αίθουσα διδασκαλίας με αντικείμενο τα φυτά και ζώα της θάλασσας ώστε οι μαθητές να μπορούν να αναγνωρίζουν τα φυτά και τα ζώα της θάλασσας. Πολλά παιχνίδια βοήθησαν τα παιδιά στην κατανόηση νοημάτων στενά συνδεδεμένων με την οικολογική ισορροπία καθώς και την ανάπτυξη κριτικής σκέψης και τη λύση προβλημάτων. Γνωριμία με είδη της θαλάσσιας χλωρίδας και πανίδας μέσα από slides και ταινίες video ώστε να κατανοήσουν τη θέση και την αξία της θάλασσας στο οικοσύστημα.
2. Παιδαγωγικές δραστηριότητες στην αυλή του σχολείου και στο βασικό πεδίο έρευνας και δράσης (Παράλια Ν. Μάκρης) ώστε οι μαθητές να αντιληφθούν την αναγκαιότητα της προστασίας της θάλασσας και την σημασία της στην ανθρώπινη ζωή. Παιχνίδια ρόλων και ποικίλες άλλες παιδαγωγικές παιγνιώδεις δραστηριότητες μέσα από τις οποίες οι μαθητές ανακάλυψαν τη σύνδεση της θάλασσας με την ελληνική παράδοση και τη μυθολογία. Η μετακίνηση στο προς μελέτη πεδίο ήταν μια καλή μέθοδος για την ενημέρωση των παιδιών και ένα μέσο συμμετοχής τους στη ζωή της κοινότητας.
3. Οι πρωτότυπες παιδαγωγικές δραστηριότητες του προγράμματος είναι προσβάσιμες σε όποια μαθητική ομάδα θέλει να εκπαιδευτεί στην αναγνώριση ειδών (φυτών και ζώων) της θάλασσας.
4. Παιδαγωγικές επισκέψεις στο Κ.Π.Ε. Δραπετσώνας και Αργυρούπολης, στο κέντρο προστασίας θαλάσσιας χελώνας «Αρχέλων» στη Γλυφάδα, στο Μουσείο Φυσικής Ιστορίας Γουλανδρή, στο λιμάνι της Ραφήνας, σε τοπικό ψαράδικο, στο λιμανάκι της Ν. Μάκρης, σε μονάδα πάχυνσης ψαριών (ιχθυοτροφείο).
5. Καθαρισμός ακτής στη Νέα Μάκρη (την καθόρισε ο υπεύθυνος φορέας του δήμου Ν. Μάκρης- Βραβευμένη με γαλάζια σημαία παράλια).

7. ΔΡΑΣΕΙΣ –ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ

Οι μαθητές καθάρισαν την ακτή στη δικαιοδοσία του Δήμου Ν. Μάκρης που είναι επισκέψιμος για εκπαίδευση και έρευνα από άλλες μαθητικές ομάδες καθώς και από πολίτες του Δήμου Ν. Μάκρης. Δημιουργήθηκε φάκελος εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων για το συγκεκριμένο πεδίο έρευνας και εκπαίδευσης.

8. ΜΕΘΟΔΟΙ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

1. Αρχική Αξιολόγηση: Διάλογος. Οι στόχοι και οι μεθοδολογίες του προγράμματος να ανταποκρίνονται στους στόχους και στις μεθοδολογίες της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης
2. Διαμορφωτική Αξιολόγηση: Διάλογος, ερωτηματολόγια, θεατρικό παιχνίδι. Πραγματοποιήθηκε κατά τη διάρκεια του προγράμματος για ανατροφοδότηση και πιθανή αναδιατύπωση των στόχων, σύμφωνα και με το δυναμικό της μαθητικής Περιβαλλοντικής ομάδας. Πραγματοποιήθηκε με διάλογο στην τάξη και συμμετοχή ειδικού επιστήμονα
3. Τελική αξιολόγηση: Πραγματοποιήθηκε σε τρία επίπεδα:
 - i.α. Στην τάξη με παιχνίδια ρόλων
 - β. Στην τάξη με συμπλήρωση ειδικών ερωτηματολογίων
 - ii. Κατά τη διάρκεια παρουσίασης του προγράμματος στην κοινότητα, σε ειδική εκδήλωση, η καλύτερη αξιολόγηση θα είναι η ανταπόκριση του κοινού στο πρόγραμμα.
 - iii. Σε συνεργασία με Πραγματοποιήθηκε τους συνεργαζόμενους φορείς και τον Υπεύθυνο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, αξιολογήθηκε το επίπεδο επίτευξης των στόχων και υλοποίησης των προγραμματισμένων δράσεων.

9. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΝΤΙΚΤΥΠΟΣ ΣΤΗΝ ΤΟΠΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

1. Παρουσίαση της πορείας και των αποτελεσμάτων του προγράμματος σε ειδική εκδήλωση με τη λήξη της σχολικής χρονιάς.
2. Με επίδειξη της πολυμεσικής εφαρμογής που δημιουργήθηκε με σκοπό την επίτευξη στόχων του προγράμματος.
3. Παρουσίαση της πορείας και των αποτελεσμάτων του προγράμματος σε τοπικά μέσα Μαζικής Επικοινωνίας (έντυπος και ηλεκτρονικός τύπος).
4. Παρουσίαση της πορείας και των αποτελεσμάτων του προγράμματος, στα έντυπα των συνεργαζόμενων φορέων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Βασιλάκης, Κ. (2002) *Ελαφροπάτητα: Τι μπορεί ο καθένας μας για να προστατέψει το περιβάλλον*, Αθήνα, Εκδόσεις Λιβάνη
2. Γεωργόπουλος, Α. και Τσαλίκη, Ε. (2003) *Περιβαλλοντική Εκπαίδευση*, Αθήνα, Εκδ. Gutenberg
3. Δημοπούλου, Μ. (2001) *Περιβαλλοντική Εκπαίδευση για μικρά παιδιά*, Αθήνα Εκδ. Καλειδοσκόπιο
4. Katzl, G. & Chard, S.C. (2004) *Η Μέθοδος Project: Η ανάπτυξη κριτικής σκέψης και της δημιουργικότητας των παιδιών προσχολικής ηλικίας*, Αθήνα, Ατραπός.
5. Lambert, D. (1997) *Το βιβλίο των Ωκεανών*, Αθήνα, Εκδ. Πατάκης
6. Gray, S. (2001) *Ωκεανοί*, Αθήνα, Εκδ. Πατάκης
7. Λε Μποροα, Ρ. (2003) *Το Δελφίνι*, Αθήνα, Εκδ. Πατάκης
8. Τασάκου, Τ. (2001) *Η μοναχική Φώκια και το παλτό της Κύριας Προέδρου*, Αθήνα, Κέδρος
9. Λουιζύ, Η. (2003) *Τα ζώα της θάλασσας*, Αθήνα, Μίνωας
10. Tracqui, V. (1995) *Το βιβλίο της Θάλασσας* Αθήνα, Ερευνητές
11. Δαμουλάκη, Μ. (2002) *Η παιχνιδιάρικα φώκια*, Αθήνα, Άγκυρα
12. Κάλοβ, Γ. (2000) *Γεια σου Φαλαινάκι*, Αθήνα, Εκδ. Πατάκης
13. Ζαραμπούκα, Σ. (2003) *Ο γατοβουτηχτής*, Αθήνα, Εκδ. Πατάκης
14. Beaumont, E. (2002) *Θάλασσα*, Αθήνα, Modern Times
15. Beaumont, E. (2002) *Εικόνες της Θάλασσας*, Αθήνα, Modern Times
16. Pimont, A. (1992) *Παιχνίδια με τις λέξεις στην Ακροθαλασσιά*, Αθήνα, Εκδ. Πατάκης
17. *Δοκίμια από το πρόγραμμα «Αναδόμηση» στα πλαίσια της Αναβάθμισης του θεσμού της εκπαίδευσης ατόμων με αυτισμό στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση*, ΕΠΕΑΕΚ II, 2004, Ίδρυμα για το παιδί «Η Παμμακάριστος»